

## РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Бойка Донева

на дисертация на Сандра Людмилова Блажева за присъждане на  
образователна и научна степен “доктор”

*“Испански абстракционизъм. Биоморфната абстракция при Хуан Миро и  
абстрактен експресионизъм при Естебан Висенте”*

Сандра Блажева е посветила своето изследване на един напълно конкретен и в същото време достатъчно значим от типологична и научна гледна точка проблем: *“Испански абстракционизъм. Биоморфната абстракция при Хуан Миро и абстрактен експресионизъм при Естебан Висенте”*. Като цяло тезата ѝ е изградена на принципа на класическия сравнителен анализ, като съпоставката визира творчеството на двама популярни представители на абстрактното изкуство, което обаче до момента не е било обект на симултантен критически прочит. Извеждането на този проблем в самостоятелна тема спомага да бъдат изяснени от днешната дистанция част от процесите в културното пространство на ХХ век, доколкото зад привидно пунктуалната съпоставка на конкретни творчески профили стои широкия паралел между европейската и нюйоркската школа и перманентната размяна на качествени характеристики помежду им. В този смисъл, дисертацията проблематизира творческото развитие на Хуан Миро и Естебан Висенте едновременно в плоскостта на националните традиции на испанското изкуство и в алтернативата на модерното живописно възприятие с неговия подчертано субективен характер.

При общ обем от 208 стандартни страници, дисертацията е структурирана в Увод, Четири глави и Заключение, допълнени от подробна библиография (409 заглавия) с три раздела, съответно за издания на кирилица, латиница и електронни източници. Текстуалната част е съпътствана от албум с 108 цветни илюстрации. Наименованията на отделните глави – *I. Общ фон на художествено артистичните процеси. Основни насоки и тенденции в модернистичните направления през ХХ век, испанската живопис и абстракционизма; II. Хуан Миро; III. Естебан Висенте; IV. Биоморфна абстракция и абстрактен експресионизъм*, изясняват посоката на избрания изследователски курс.

*Уводът* по класическа схема постулира целите и задачите, изяснява базата и обобщава основните работни дефиниции на изследването. Негов основен фокус е амбивалентната по своята същност рецепция от една страна на наследените от испанската школа модели на художествено мислене и от друга – на принципно универсалните възгледи на лиричната абстракция, върху развитието на Хуан Миро и Естебан Висенте. Подобна съпоставка спомага да се открият по-релефно както сходствата, така и различията помежду им, проектирани върху фона на общите тенденции от модернистичния период. С основание авторката посочва липсата на самостоятелно проучване по въпроса и очертава историографския периметър на темата в световната литература. Впрочем свободното боравене с различните културни тези, които описват промените, настъпващи в модерното изкуство като социокултурен феномен на XX век, продължава и в следващите части на дисертацията в аналитичния контекст на изследването.

Фундаментален въпрос на всяко обобщаващо размишление, разбира се, е методиката на неговото проследяване. Сандра Блажева предлага един модифициран методологически прочит, който съчетава възможностите на историческия релативизъм с формалния, иконографския и сравнителния анализ, допълнени с инструментариум от културологически и социологически порядък. Позоваването на този разностранен метод на интерпретация дава възможност да бъдат изведени както цялостните модели на художественото творчество, така и особеностите на тяхната конкретна (езикова) прагматика.

Генезисът на събитията респективно налага връщането към началната им точка, поради което *Глава Първа* е посветена на предисторията на проблема – формирането на модернизма през първите десетилетия на XX век, като смяната на отделните направления се разгръща от импресионизма до сюрреализма. Имплицитно в главата се съдържат три части с относително разнородна проблематика. Значително внимание е отделено на ролята на идентичността – ключов въпрос при формирането на модернистичното съзнание, който променя своите обем и съдържание в рамките на националната (колективната) и личностната (субективната) идентификация.

Положителна оценка, независимо от нарушения на места континуум, заслужава комплексния метод при разглеждане на факторите, оказали

формиращо въздействие, както върху художествените идеи на модернизма, така и върху социалните, философските и културологичните разбирания за него. Проследявайки основният проблем на своето изследване, Сандра Блажева привежда обширен фактологически материал и анализира някои от най-интересните явления в световната културна история. Последното води до едно програмно синтетично, но вярно представяне на динамиката на процесите, във връзка с поставената тема. Особено значимо място в конструкцията на главата заема част трета – *Испанската живопис и абстракционизма*, която има важен принос за извеждане на основната теза на докторантския труд. Обект на размишление е форматиращото въздействие на основните гравитационни тенденции на испанската школа. В качеството на примери е приведено творчеството на твърде разнородни автори като Игнасио Зулоага, Изидор Ноней, Хоаким Сорола, Рамон Касас и Карбо, Пикасо, Хуан Гри и др. Фактът, че докторантката познава отлично испанското изкуство в неговата времева динамика действително поставя висок изследователски хоризонт пред настоящето проучване.

Именно защото работата притежава сериозни достойнства, които завишават критериите към възможната ѝ оценка, обръщам внимание на някои, макар и незначителни, неточности и пропуски. Препоръчвам да се коригира номерацията на отделните части в съдържанието на главата, както и прецизиране на библиографското позоваване и наименования, които на отделни места се отклонява от единния стандарт. Приемам с резерви твърдението, че картината “Госпожиците от Авиньон” на Пабло Пикасо е пример за “чист синтетичен кубизъм”, доколкото тази фаза настъпва по-късно от датата на създаване на творбата (1907, с. 24). Считам също, че формацията “Мир искусство” трябва по-ясно да се ориентира към руския вариант на сецесиона, а “Голубая роза” и “Вале каро” да се свържат с последователните въздействия от страна на импресионизма, символизма, сезанизма, конструктивизма, примитивизма и т.н., за да заемат конкретното си място в историята на руския авангард. Съществува и известна неяснота в pasajите, които проследяват логиката в развитието на кубо-футуризма, супрематизма и лъчизма и възможните взаимодействия помежду им (с.30). Разбира се, тези инцидентни

бележки в никакъв случай не конфронтират общото високо ниво на текста в неговите значими познавателни и интерпретативни нива.

Поставените пред дипломната теза цели определят съдържателния и тематичен обем на следващите две глави, монографично посветени на творчеството на Хуан Миро и Естебан Висенте. В опита за линейно и проблемно проследяване на процеса на личностното им формиране в живописата, Сандра Блажева показва задълбочено разбиране за своеобразието на житейските, социални и чисто художествени фактори, в резултат на което живо се очертава интелектуално и психологически достоверният портрет на анализирания автори и явления. Като стадиални опорни точки на развитие логично са посочени значението на средата, образованието, културните контакти и въздействия и не на последно място – професионалният и духовен актив, получен благодарение на общуването с представителите на модерното изкуство. Наред с това, докторантката прави редица категориално точни оценки и добре аргументирани наблюдения, които впечатляват с широтата на изследователския интерес. Нейният опит като художник се отразява върху анализите на личната иконография на художниците, на ролята на цвета, текстурата и формата и особено - на принципите на материализация на творбите им.

Глава Четвърта има най-сериозен изследователски потенциал, доколкото е посветена на основната тема на дисертацията – съпоставката между биоморфната абстракция на Хуан Миро и абстрактния експресионизъм на Естебан Висенте. Закономерно, на съпоставка са подложени както чисто формалните параметри на живописата – композиция, цвят, светлина, техника, “авторски ръкопис” и др., така и съдържателните аспекти. В работеща теза на изследването се превръща твърдението за общата връзка и на двамата автори с испанската школа и с европейския авангард, независимо от различните им творчески реакции. Контактната точка авторката открива в сходните фактори на тяхното формиране и преминаването им през полето на лиричната абстракция.

Вп

За съжаление, малкият обем на Заключение от 2 страници е твърде конспективен по отношение на направените изводи и не успява докрай да изведе резултатите от положения сериозен изследователски труд. Добре

изграденият научен апарат е сред силните страни на работата и съвместно с илюстративния ред умело подкрепя основните тези на изследването.

Авторефератът към дисертацията също отговаря на изискванията относно резюмирането на основния текст и самооценъчното извеждане на неговия приносен характер.

При опит за обща оценка на изследването трябва да отбележа, че в своята дисертация Сандра Блажева умело представя еволюцията на Хуан Миро и Естебан Висенте в общата координатна система на модерното изкуство. Стилът ѝ е ясен и логичен, систематизацията на фактите – напълно коректна. Изследването демонстрира широк кръгзор, позоваване на културните и исторически процеси и ясно изведен професионален подход. В него са изказани и аргументирани и редица собствени квалифицирани мнения, които имат своя приносен характер.

В заключение считам, че представения труд е ценно в теоретичен план изследване, което ще има своя приложен ефект, като първо по рода си проучване на български език върху тази специфична проблематика. По тази причина убедено препоръчвам на Научното жури да присъди на Сандра Блажева образователната и научна степен “доктор” по научната специалност 05.08.04. Изкуствознание и изобразително изкуство.

доц.д-р Бойка Донева